

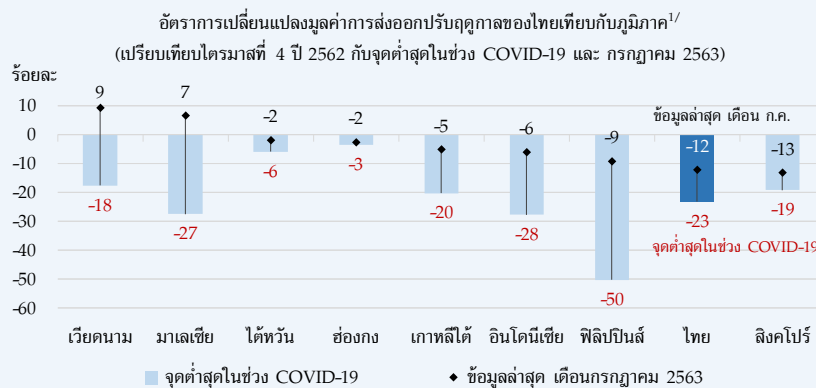
การฟื้นตัวของการส่งออกไทยหลัง COVID-19 ภายใต้ข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง

ในช่วงที่ผ่านมา COVID-19 ได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและการค้าโลกอย่างรุนแรงเป็นวงกว้าง แม้ปัจจุบันการส่งออกของหลายประเทศรวมถึงไทยได้ปรับดีขึ้นจนผ่านจุดต่ำสุดไปแล้ว แต่ยังเป็นการฟื้นตัวที่แตกต่างกัน (uneven recovery) โดยการส่งออกของไทยยังอยู่ในระดับต่ำกว่าภูมิภาค สาเหตุหลักมาจากโครงสร้างของสินค้าส่งออกและตลาดส่งออกของไทยที่กระจุกอยู่ในกลุ่มสินค้าและตลาดที่ฟื้นตัวช้า รวมทั้งบทบาทของไทยในห่วงโซ่การผลิตโลก (global supply chain) ที่ลดลง ซึ่งจะมีนัยต่อความสามารถในการแข่งขันของการส่งออกไทยในระยะยาว

การส่งออกไทยฟื้นช้าและอยู่ในระดับต่ำกว่าประเทศในภูมิภาค

การส่งออกของประเทศในภูมิภาครวมถึงไทยหดตัวรุนแรงในไตรมาสที่ 2 ปี 2563 โดยในเดือน พฤษภาคม การส่งออกไทยหดตัวร้อยละ 23 เมื่อเทียบกับไตรมาสที่ 4 ปี 2562 (ภาพที่ 1 แถบสีน้ำเงิน) แม้การส่งออกของไทยในเดือนกรกฎาคมจะฟื้นตัวกลับมาแล้วประมาณร้อยละ 50 จากจุดต่ำสุด โดยหดตัวร้อยละ 12 จากไตรมาสที่ 4 ปี 2562 แต่ยังคงอยู่ในระดับต่ำกว่าช่วงก่อนการระบาดของ COVID-19 ค่อนข้างมากเทียบกับประเทศส่วนใหญ่ในภูมิภาค

ภาพที่ 1 มูลค่าการส่งออกไทยในเดือนกรกฎาคม 2563 ต่ำกว่าช่วงก่อนการระบาดมากกว่าภูมิภาค

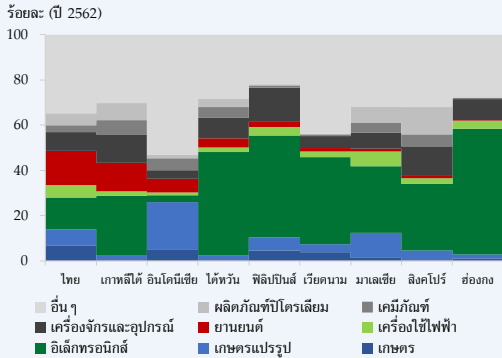
โครงสร้างของสินค้าส่งออกและตลาดส่งออกของไทยกระจุกอยู่ในกลุ่มสินค้าและตลาดที่ฟื้นตัวช้า

การส่งออกรวมของไทยที่ฟื้นตัวช้ากว่าภูมิภาคมีสาเหตุสำคัญจาก (1) โครงสร้างของสินค้าส่งออก (product composition) ที่ไทยมีสัดส่วนสินค้าที่ฟื้นตัวช้า ได้แก่ ยานยนต์ เครื่องจักรและอุปกรณ์ สูงกว่าประเทศในภูมิภาค (ภาพที่ 2 แถบสีแดง) เนื่องจากเป็นสินค้าที่มีมูลค่าสูง จึงทำให้ความต้องการลดลงในช่วงที่กำลังซื้อทั่วโลกได้รับผลกระทบจากการระบาด โดยการส่งออกหมวดยานยนต์ของไทยหดตัวสูงถึงร้อยละ 21 เมื่อเทียบกับไตรมาสที่ 4 ปี 2562 ซึ่งสูงกว่าหมวดอื่นและสูงกว่าภูมิภาค (ภาพที่ 3)^{8/} ขณะเดียวกัน ไทยมีสัดส่วนสินค้าที่ฟื้นตัวเร็วต่ำกว่าประเทศในภูมิภาค โดยเฉพาะหมวดอิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้า (ภาพที่ 2 แถบสีเขียว) ที่มีความต้องการสูงในช่วงที่ทั่วโลกต้องใช้เทคโนโลยีในการปรับตัวเข้าสู่วิถีชีวิตใหม่ โดยการ

^{8/} พิจารณาจากมูลค่าการส่งออกโดยเฉลี่ยเดือนมกราคมถึงกรกฎาคม ปี 2563 เทียบกับไตรมาสที่ 4 ปี 2562 ซึ่งครอบคลุมระยะเวลาที่แต่ละหมวดสินค้าได้รับผลกระทบและฟื้นตัวแตกต่างกัน โดยการส่งออกยานยนต์ของไทยหดตัวสูงเป็นลำดับที่ 2 จาก 6 ประเทศ

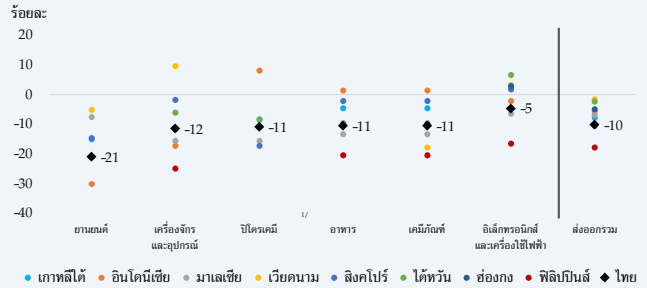
ส่งออกสินค้าในหมวดนี้ของไทยหดตัวเพียงร้อยละ 5 (ภาพที่ 3) ซึ่งน้อยกว่าหมวดอื่น โดยสรุปไทยจึงได้รับผลดีจากการฟื้นตัวของสินค้าหมวดอิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้าไม่มากนัก

ภาพที่ 2 สัดส่วนการส่งออกยานยนต์และเครื่องจักรของไทยสูงกว่าประเทศในภูมิภาค ขณะที่สัดส่วนสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ของไทยต่ำกว่าประเทศในภูมิภาค สัดส่วนประเภทสินค้าในการส่งออกของไทยเทียบกับประเทศในภูมิภาค

ที่มา: Trade map, กรมศุลกากร คำนวณโดย สปท.

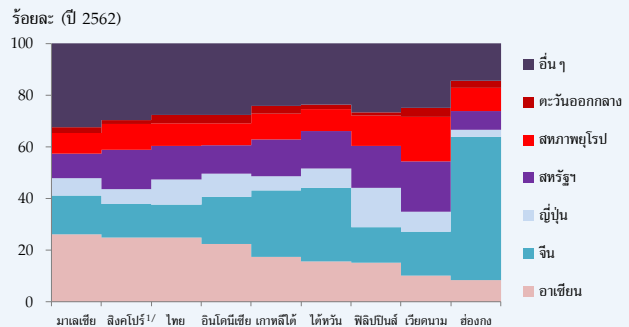
ภาพที่ 3 มูลค่าการส่งออกรวมของไทยโดยเฉลี่ยในปี 2563 หดตัวจากช่วงก่อนการระบาดมากกว่าภูมิภาค ตามหมวดยานยนต์ที่หดตัวสูงกว่าหมวดอื่น และหดตัวกว่าภูมิภาคเป็นสำคัญ อัตราการเปลี่ยนแปลงมูลค่าส่งออกปรับฤดูกาลเฉลี่ยปี 2563 เทียบกับ ไตรมาสที่ 4 ปี 2562

หมายเหตุ: 1/ อาหาร อาทิ สินค้าข้าว ผลไม้ น้ำตาล และอาหารกระป๋อง เป็นต้น
 ที่มา: CEIC, กรมศุลกากร คำนวณโดย สปท.

และ (2) โครงสร้างของตลาดส่งออก (market composition) เนื่องจากไทยมีสัดส่วนตลาดอาเซียนสูงกว่าประเทศในภูมิภาค แต่มีสัดส่วนตลาดจีนต่ำกว่าภูมิภาค (ภาพที่ 4) โดยเศรษฐกิจอาเซียนยังได้รับผลกระทบจากมาตรการควบคุมการระบาดที่ยังเข้มงวดในหลายประเทศ ประกอบกับเศรษฐกิจอาเซียนพึ่งพาอุปสงค์ต่างประเทศสูง จึงได้รับผลกระทบจากการค้าและการท่องเที่ยวของโลกที่ฟื้นตัวช้า ขณะที่เศรษฐกิจจีนมีอุปสงค์ในประเทศที่ฟื้นตัวเร็วและกำลังซบเซาอยู่ในเกณฑ์ดีจากการผ่อนปรนมาตรการควบคุมการระบาดและมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจ ไทยจึงได้รับผลดีจากตลาดจีนที่ฟื้นตัวน้อยกว่าประเทศในภูมิภาค

ภาพที่ 4 การส่งออกไทยมีสัดส่วนตลาดอาเซียนสูงกว่าประเทศในภูมิภาค และมีสัดส่วนตลาดจีนต่ำ สัดส่วนตลาดส่งออกของไทยเทียบกับประเทศในภูมิภาค

หมายเหตุ: (1) การส่งออกของสิงคโปร์ไม่รวม re-export
 ที่มา: Trade map, กรมศุลกากร คำนวณโดย สปท.

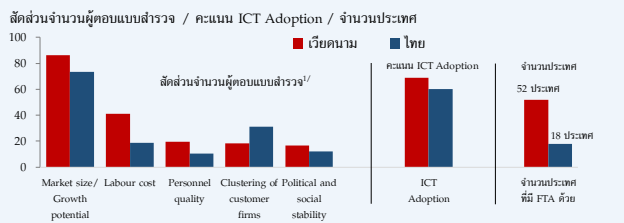
บทบาทของไทยในห่วงโซ่การผลิตโลกที่ลดลง

สาเหตุที่การส่งออกไทยฟื้นตัวได้ช้ากว่าภูมิภาคอีกประการคือ การพัฒนาความสามารถในการแข่งขันที่ช้ากว่าคู่แข่ง สะท้อนจากระดับความร่วมมือร่วมของไทยในห่วงโซ่การผลิตโลกที่ปรับลดลงในหลายอุตสาหกรรมสวนทางกับคู่แข่งสำคัญ โดยเฉพาะเวียดนาม โดยในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา เวียดนามได้รับเม็ดเงินการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (foreign direct investment: FDI) เฉลี่ยอยู่ที่ 15 พันล้านดอลลาร์ สหรัฐ ต่อปี (เฉลี่ยร้อยละ 7.2 ของ GDP) และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ขณะที่ FDI ในไทยเฉลี่ยอยู่ที่ 3.6 พันล้านดอลลาร์ สหรัฐ ต่อปี (เฉลี่ยร้อยละ 0.9 ของ GDP) ซึ่งมีส่วนทำให้มูลค่าการส่งออกในปี 2562 สูงกว่าไทยเป็นครั้งแรก

แนวโน้มดังกล่าวสะท้อนปัจจัยดึงดูดการลงทุนจากต่างชาติที่เวียดนามได้เปรียบกว่าไทยในหลายด้าน (ภาพที่ 5) ได้แก่ ขนาดตลาดและศักยภาพในการเติบโตทางเศรษฐกิจ ต้นทุนแรงงาน คุณภาพของลูกจ้าง

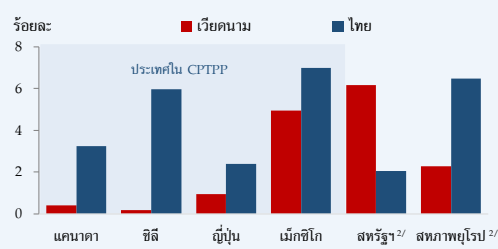
เสถียรภาพการเมือง^{9/} ระดับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร^{10/} รวมถึงจำนวนประเทศที่เวียดนามทำข้อตกลงการค้าเสรี (Free Trade Agreement: FTA)^{11/} มีมากกว่าไทยเกือบ 3 เท่า ซึ่งส่งผลให้ผู้ประกอบการเวียดนามมีแต้มต่อทางการค้าเหนือไทย เนื่องจากเวียดนามสามารถส่งออกไปหลายประเทศในอัตราภาษีที่ระดับใกล้ศูนย์มากกว่าไทยเพราะได้รับการลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีนำเข้า (ภาพที่ 6) นอกจากนี้ เวียดนามมีข้อได้เปรียบด้านการสะสมแหล่งกำเนิดของสินค้า (rules of origin)^{12/} จากการเข้าร่วม FTA แบบพหุภาคีที่เอื้อให้เวียดนามมีจำนวนสินค้าที่ได้สิทธิอัตราภาษีตาม FTA มากขึ้น

ภาพที่ 5 ปัจจัยดึงดูดการลงทุนของเวียดนามได้เปรียบไทยในหลายด้านรวมถึงจำนวนประเทศที่ทำข้อตกลงการค้าเสรี

หมายเหตุ: ^{1/} ค่าความจากสัดส่วนผู้ตอบแบบสำรวจในปัจจุบัน เป็นปัจจัยดึงดูดการลงทุนสำหรับประเทศนั้น ๆ จากผู้ตอบแบบสำรวจทั้งหมด ที่มา: JETRO, World Economic Forum, OECD

ภาพที่ 6 ประเทศคู่ค้าหลายประเทศกำหนดอัตราภาษีนำเข้า^{1/} สินค้าจากเวียดนามต่ำกว่าสินค้าจากไทย

หมายเหตุ: ^{1/} อัตราภาษีนำเข้าที่แท้จริงของแต่ละประเทศ คำนวณจากอัตราภาษีเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักทุกสินค้า ^{2/} อัตราภาษีนำเข้าที่แท้จริงของสหรัฐฯ และสหภาพยุโรป เป็นอัตราภาษีที่แท้จริงในปี 2560 อย่างไรก็ตาม เวียดนามลงนามข้อตกลงทางการค้ากับสหภาพยุโรป (EVFTA) เมื่อ มิ.ย. 2562 ซึ่งจะทำให้อัตราภาษีนำเข้าจากเวียดนามของสหภาพยุโรปลดลงอย่างมีนัย ที่มา: CEIC, JETRO, WEF, OECD คำนวณโดย สปท.

การเสียเปรียบในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะสิทธิประโยชน์ทางการค้าเทียบภูมิภาคและระดับการใช้เทคโนโลยีของไทยถือเป็นปัจจัยสำคัญที่เพิ่มความเสี่ยงที่ไทยจะถูกกลบตบทาในห่วงโซ่อุปทานโลก (supply chain participation risk) ในสถานการณ์ปัจจุบันที่ธุรกิจข้ามชาติกำลังอยู่ระหว่างการประเมินเลือกฐานการผลิตหรือปรับเปลี่ยนรูปแบบห่วงโซ่การผลิตให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมใหม่หลัง COVID-19 โดยภาคธุรกิจมีแนวโน้มที่จะให้ความสำคัญกับการปรับฐานการผลิตกลับมาในภูมิภาค (regionalization) ชัดเจนขึ้น รวมทั้งใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มความยืดหยุ่น (resilience) ในการจัดสรรการผลิตในแต่ละประเทศให้สามารถป้องกันการหยุดชะงักของห่วงโซ่การผลิตจากความไม่แน่นอนต่าง ๆ ในอนาคตได้

โดยสรุป การส่งออกไทยในปัจจุบันฟื้นช้าและอยู่ในระดับต่ำกว่าภูมิภาคโดยเปรียบเทียบ นอกจากนี้ ไทยมีความเสี่ยงที่จะถูกกลบตบทาในห่วงโซ่การผลิตโลกในระยะยาว ดังนั้น การพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของภาคการส่งออกไทยจึงเป็นเรื่องสำคัญ ทั้งการเร่งเจรจาข้อตกลงทางการค้าโดยเฉพาะข้อตกลงแบบพหุภาคี การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น การนำเทคโนโลยีมาปรับใช้โดยเฉพาะธุรกิจ SMEs รวมถึงการปรับรูปแบบธุรกิจและประเภทสินค้าให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมใหม่หลัง COVID-19 ซึ่งจะช่วยให้การมีส่วนร่วมในห่วงโซ่การผลิตโลกและเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของภาคการส่งออกไทยในอนาคต

^{9/} ผลสำรวจจาก JETRO ปี 2562

^{10/} Competitive Index, World Economic Forum (WEF) ปี 2562

^{11/} ปัจจุบันเวียดนามมี FTA 12 ฉบับ ครอบคลุม 52 ประเทศ ขณะที่ไทยมี FTA 13 ฉบับ แต่ครอบคลุมเพียง 18 ประเทศ

^{12/} แหล่งกำเนิดสินค้า (rules of origin) หมายถึง สัญชาติของสินค้าตามแหล่งผลิตซึ่งนับตามมูลค่าเพิ่มที่เกิดจากแหล่งผลิตนั้น ดังนั้น การรวมกลุ่มแบบพหุภาคีจึงเอื้อต่อการสะสมมูลค่าเพิ่มที่ผลิตโดยประเทศในกลุ่มสมาชิก เพื่อรับสิทธิลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีอากรได้มากกว่าข้อตกลงแบบทวิภาคี